

Поток М.В.

До історії розвитку бібліотеки Острозької Академії XVI-XIX ст.

Серед навчальних закладів на Волині в XVI ст. Острозька Академія була найвизначнішим. Безперечно, значним є внесок в розвиток культури й освіти українських вчених-гуманістів, діячів Острозького літературно-освітницького центру.

Однак, якщо про Острозьку Академію та друкарню ми маємо чимало досліджень, то про її бібліотеку вони майже відсутні. Разом із тим, ця книгозбірня досить активно сприяла діяльності Академії.

Оскільки Острозька Академія і друкарня засновані з ініціативи князя К.-В. Острозького, то він і був першим фундатором бібліотеки. У комплектуванні бібліотеки брали участь викладачі та працівники друкарні.

Маючи досвід друкарської справи, знаючи потребу у книгах, першодрукар І. Федоров був зацікавлений у створенні бібліотеки. І немає жодного сумніву в тому, що з його участю в Острозі була створена велика наукова бібліотека. Значна кількість книжок завозилась до Острога запрошеними викладачами. З приводу цього існує думка, що з Близького Сходу надходила богословська література грецького походження, а із західних країн - твори з вільних наук.

Значну частину бібліотеки складала рукописні твори. Бібліотека Острозької Академії вже у XVI ст. дивувала своїми скарбами не тільки вихованців, але й освічених мужів. Вона прославлялась навіть у творах тогочасних поетів. Острозька бібліотека налічувала на той час понад 3 тисячі кн. од. Більшість книжок цієї бібліотеки видані латинською мовою в XVI-XVII ст. Бібліотека укомплектована науковими творами, художньою літературою та підручниками. В колекції є праці з питань медицини, математики, астрономії, природознавства, філософії, історії, мистецтва, політики, богослов'я. Серед них твори авторів Античного світу, Середньовіччя та епохи Відродження. Зокрема, до нашого часу збереглася "Логіка" Арістотеля (Ліон, 1584р.), "Праці" Ціцерона (Т.6, виданий 1583р. у Венеції) тощо.

У бібліотеці знайдено філософський трактат видатного поета, гуманіста епохи Відродження

Ф.Петрарки під назвою "Про засоби проти всякої фортуни" (Ліон, 1585р.).

Зберігся прекрасний альбом під назвою "Історія рослин" (Базель, 1542р.) з описом до них. Він складений відомим німецьким професором медицини, ботаніком Леонардом Фуксом (1501-1566).

Досить рідкісне явище знайти англійське видання в наших колекціях, але в цій бібліотеці є також опис рослин Пена П. "Новий опис рослин" (Лондон, 1570р.).

Чимало книг зустрічається з питань медицини. Серед них такі як "Три книги медичних спостережень" І.Бірано (Антверпен, 1560р.), "Про медицину стару та нову" І.Гюнтера (Базель, 1571р.).

З навчальної літератури є тут "Космографія" (Антверпен, 1564р.); "Фізика і сферика" (Франкфурт, 1593р.).

У колекції зберігся астрономічний календар за 1506р. та інші цінні видання XVI-XVII ст. Навіть цей невеликий перелік творів бібліотеки свідчить про високий рівень освіти, яку одержували вихованці Острога.

Після смерті князя К.-В. Острозького (1608р.) син його Януш не приділяв належної уваги Академії і вона стала занепадати. У 1620 році власницею Острога стала донька Олександра Острозького Ганна-Алоїза Ходкевич, яка опікувала католиків. Наслідком її антинародних заходів було закриття Острозької Академії. В 1795р. Волинь з Острогом ввійшла до складу Російської Імперії. Єзуїтський колегіум перестав існувати, його майно, в тому числі і бібліотеку передали відкритій 14 травня 1796р. Волинській семінарії. Книжковий фонд вітчизняних видань фундаментальної частини бібліотеки семінарії за дев'яносто три роки (1796-1889рр.) виріс до 6100 примірників у 2653 назвах.

На підставі декрету радянського уряду "Про охорону бібліотек та книгосховищ" острозьку бібліотеку разом із іншою літературою Волинської семінарії передано до Всенародної бібліотеки України, нині Центральна наукова бібліотека АН України.

Ця пам'ятка духовної культури входить до складу фондів ЦНБ і зберігається як окрема колекція. Її видання використовують читачі як першоджерела та для дослідження розвитку суспільно-політичного, економічного та культурного життя минулого нашого народу.

А з відродженням в Острозі Академії почала створюватись і наукова бібліотека, яка стане важливим фактором духовного розвитку древнього міста.